

ನಿರಂಜನ ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಕಳಂಕರಹಿತನಾದವನು, ಪವಿತ್ರನಾದವನು, ವಿರಕ್ತನಾದವನು ಎಂಬೆಲ್ಲ ಅರ್ಥಗಳಿವೆ. ನಿರಂಜನಾನಂದರ ಜನ್ಮನಾಮವೇ ಸಂನ್ಯಾಸಾಶ್ರಮನಾಮವೂ ಆದುದು ಒಂದು ವಿಶೇಷವೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು. ಅವರ ತಂದೆ ಅಂಬಿಕಾಚರಣ ಘೋಷರು ತಮ್ಮ ಮಗನಿಗೆ ನಿತ್ಯನಿರಂಜನ ಘೋಷ್ ಎಂದು ನಾಮಕರಣ ಮಾಡಿದ್ದರು. ಶಾಶ್ವತ ಎಂಬರ್ಥವಿರುವ 'ನಿತ್ಯ' ಎಂಬ ವಿಶೇಷಣವು ಆಶ್ರಮನಾಮದಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟುಹೋಯಿತಷ್ಟೆ! ಆದರೆ ಸಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ಅದೂ ಕೈಗೂಡಿತು.

ಧೀರೋದಾತ್ತ ನಾಯಕ : ಕೊಲ್ಕತಾಗೆ ಸಮೀಪದ 'ಇಪ್ಪತ್ತುನಾಲ್ಕು ಪರಗಣ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಸೇರಿದ ರಾಜರ್‌ಹಟ್ ವಿಷ್ಣುಪುರ ಎಂಬ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ನಿರಂಜನಾನಂದರು ೧೮೬೨ ರಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದರು. ಅಂಗಸಾಧನೆ ಮಾಡುವುದು, ಬಿಲ್ಲುಬಾಣಗಳನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಗುರಿಯಿಡುವುದು, ಬಡವರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಕೈಮೀರಿ ಸಹಾಯ ಮಾಡುವುದು, ಎಲ್ಲ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲೂ ಸತ್ಯವನ್ನೇ ಹೇಳುವುದು - ಇವು ಅವರಿಗೆ ಜನ್ಮಜಾತ ಸ್ವಭಾವಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಎತ್ತರವಾದ ಆಕರ್ಷಕ ಮೈಕಟ್ಟಿನಿಂದಾಗಿ ಅವರು ಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ ಧೀರೋದಾತ್ತ ನಾಯಕರಂತೆ ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣರು ತಮ್ಮ ದಿವ್ಯದರ್ಶನವೊಂದರಲ್ಲಿ ನಿತ್ಯನಿರಂಜನರನ್ನು ಬಿಲ್ಲುಬಾಣಗಳೊಡನೆ ಆಟವಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಪ್ರಕಾಶಮಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಕಂಡಿದ್ದರು. "ನಿರಂಜನನು ಪರಿಪೂರ್ಣನು, ಪಾಪರಹಿತನು, ಮಾಯೆಯ ಬಲೆಗೆ ಸಿಲುಕದವನು, ಹಿಂದಿನ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸಾಧನೆ ಮಾಡಿದವನು, ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರನ ಅಂಶಸಂಭೂತನು" ಎಂದು ಯಥಾರ್ಥವನ್ನು ನುಡಿದುಬಿಟ್ಟಿದ್ದರು.

ಆಹಿರಿತೋಲಾದ ಸೋದರಮಾವ : ನಿತ್ಯನಿರಂಜನರು ಬಾಲ್ಯದ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಸ್ವಗ್ರಾಮ ದಲ್ಲಿಯೇ ಮುಗಿಸಿ, ಉನ್ನತ ವ್ಯಾಸಂಗಕ್ಕಾಗಿ ಕೊಲ್ಕತಾದ ಆಹಿರಿತೋಲಾ ಎಂಬಲ್ಲಿದ್ದ ತಮ್ಮ ಸೋದರಮಾವ ಪಿಯರಿಚಂದ ಮಿತ್ರ ಎಂಬಾತನ ಮನೆಯನ್ನು ಸೇರಿಕೊಂಡನು. ಪಿಯರಿಚಂದನು ಸಮ್ಮೋಹನ ಮತ್ತು ಭೂತೋಚ್ಚಾಟನವಿದ್ಯೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವೀಣನಾಗಿದ್ದನು. ನಿತ್ಯನಿರಂಜನರೂ ಆ ವಿದ್ಯೆಗಳಿಂದ ಆಕರ್ಷಿತರಾಗಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಸೋದರಮಾವನ ಸಹಾಯದಿಂದ ಕೈವಶ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಅಷ್ಟು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ನೊಂದ ಜೀವಿಗಳನ್ನು ಆ ವಿದ್ಯೆಗಳಿಂದ ಸಂತೈಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಪಿಯರಿಚಂದನು ನಿತ್ಯನಿರಂಜನರನ್ನು ಭೂತೋಚ್ಚಾಟನೆಗೆ ಮಧ್ಯವರ್ತಿಯಾಗಿ ಕೂರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಭೂತಬಾಧೆಗೆ ತುತ್ತಾದವರನ್ನೂ, ನಿರಂಜನಾನಂದರನ್ನೂ ಅಕ್ಕಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಕೂರಿಸಿ, ಆ ಭೂತವನ್ನು ಮೊದಲು ನಿತ್ಯನಿರಂಜನರ ಮೇಲೆ ಆವಾಹನೆ ಮಾಡಿ, ತರುವಾಯ ಶಾಸ್ತ್ರೋಪಾಯಗಳಿಂದ ಹೊರಹಾಕಿ, ರೋಗಿಗೆ ಮುಕ್ತಿ ಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಹುಟ್ಟಿನಿಂದಲೇ ಧೈರ್ಯವಂತರೂ ಪರೋಪಕಾರಿಗಳೂ ಆಗಿದ್ದ ನಿತ್ಯನಿರಂಜನರು ಭಯಹುಟ್ಟಿಸುವ ಆ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಅದೊಂದು ಸಾಹಸಕ್ರೀಡೆಯೆಂಬಂತೆ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ಒಮ್ಮೆ ಕೊಲ್ಕತಾದ ಸಿರಿವಂತನೊಬ್ಬನು ನಿತ್ಯನಿರಂಜನರ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು "ಸ್ವಾಮಿ, ನಾನು ಹದಿನೆಂಟು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ನಿರಾಹೀನತೆಯ ರೋಗಕ್ಕೆ ತುತ್ತಾಗಿ ದುಃಖಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದ್ದೇನೆ, ನನ್ನನ್ನು ಮೇಲೆತ್ತಿ ಕಾಪಾಡಿ" ಎಂದು ಅಂಗಲಾಚಿದನು. ದಯಾರ್ಥಹೃದಯರಾದ ನಿತ್ಯನಿರಂಜನರು ತಮ್ಮ ಸಮ್ಮೋಹನವಿದ್ಯೆಯ ಬಲದಿಂದ, ಆ ಶ್ರೀಮಂತನ ವ್ಯಾಧಿಯನ್ನು ಗುಣಪಡಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾದರು. ಆದರೆ ಆ ಘಟನೆಯಿಂದಾಗಿ ನಿತ್ಯನಿರಂಜನರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ "ಎಷ್ಟು ಸಿರಿಸಂಪದಗಳಿದ್ದರೆ ತಾನೆ ಏನು ಫಲ, ಈ ಜಗತ್ತಿನ ಹಣೆಬರಹವೇ ಇಷ್ಟು, ಇದೊಂದು ದುಃಖಾಲಯ" ಎಂಬ ವೈರಾಗ್ಯದ ಬಾಣವೊಂದು ನೆಟ್ಟುಕೊಂಡಿತು.

ಸದ್ಗುರುವಿನ ದರ್ಶನ : ಪಿಯರಿಚಂದ್ ಮತ್ತು ಆತನ ಸಂಗಡಿಗರು ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣರ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಶಕ್ತಿವಿಶೇಷಗಳನ್ನು ಕೇಳಿತಿಳಿದಿದ್ದರು. ಅವರನ್ನೊಮ್ಮೆ ತಮ್ಮ ವತೀಕರಣವಿದ್ಯೆಗೆ ತುತ್ತಾಗಿಸಬೇಕೆಂದು ಅವರೆಲ್ಲರೂ ದಕ್ಷಿಣೇಶ್ವರಕ್ಕೆ ಹೋದರು.

ಆ ತಂಡದಲ್ಲಿ ನಿತ್ಯನಿರಂಜನರೂ ಇದ್ದರು. ಆಗ ಅವರು ಸುಮಾರು ಇಪ್ಪತ್ತು ವರ್ಷದ ಯುವಕ. ತಲೆಕೆಳಗಾಗಿ ನಿಂತರೂ ಪಿಯರಿಚಂದನಿಗೆ ಪರಮಹಂಸರನ್ನು ವಶೀಕರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. “ಮಹಾತ್ಮರೇ, ನಿಮ್ಮ ಮನೋಬಲ ಮೇರುಪರ್ವತಕ್ಕೆ ಸಮ, ನಾನು ಸೋತೆ, ನೀವು ಗೆದ್ದಿರಿ” ಎಂದು ಶರಣಾಗತನಾದನು.

ಅನುಭವಶಾಲಿಯಾಗಿದ್ದ ಕುರುಬನು ಸಾವಿರಾರು ಕುರಿಗಳ ನಡುವೆಯೂ ತನ್ನ ಕುರಿಗಳಾವುವು ಎಂಬುದನ್ನು ಗುರುತಿಸುವಂತೆ, ಪರಮಹಂಸರು ಸಾವಿರಾರು ಜನರ ನಡುವೆ ತಮ್ಮ ವಲಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವರಾರು ಎಂಬುದನ್ನು ಮೊದಲ ನೋಟದಲ್ಲೇ ಗುರುತಿಸಿಬಿಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಆ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಕುತೂಹಲದ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ ನಿತ್ಯನಿರಂಜನರತ್ತ ಪರಮಹಂಸರ ದೃಷ್ಟಿ ಹರಿಯಿತು. “ಆಹಾ, ಇವನು ಎಷ್ಟು ಒಳ್ಳೆಯ ಹುಡುಗ, ಪಾಪವೆಂಬುದನ್ನು ಅರಿಯದ ಮನಸ್ಸು, ಏನು ಚೆಲುವು ಏನು ನಿಲುವು, ಏನು ಹೊಳೆಯುವ ಕಂಗಳು, ಇಲ್ಲಿಗೆ ಆಗಾಗ ಬರುತ್ತಿರಪ್ಪಾ” ಎಂದು ಕಳಕಳಿಯಿಂದ ಹೇಳಿ ಬೀಳ್ಕೊಟ್ಟರು.

ನಾಲಗೆಯ ಮೇಲೆ ಮಂತ್ರ : ನಿತ್ಯನಿರಂಜನರು ಪರಮಹಂಸರ ಪ್ರಭಾವಲಯಕ್ಕೆ ಬಹುಬೇಗ ಸೇರಿಬಿಟ್ಟರು. ಒಂದುದಿನ ಸಂಧ್ಯಾಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅವರು ದಕ್ಷಿಣೇಶ್ವರದಲ್ಲಿ ಪರಮಹಂಸರ ದರ್ಶನ ಪಡೆದರು. ಇಬ್ಬರೂ ಮನಬಿಚ್ಚಿ ಮಾತನಾಡಿದರು. “ನಿರಂಜನ, ನಿನ್ನಿಂದ ಲೋಕೋಪಕಾರವೇನೋ ಆಗುತ್ತಿದೆ. ಆದರೆ ನೀನು ತೊಂಬತ್ತೊಂಬತ್ತು ಭಾಗ ಉಪಕಾರ ಮಾಡಿ, ಒಂದು ಭಾಗ ಅಪಕಾರ ಮಾಡಿದರೂ ಮನುಷ್ಯಲೋಕವು ಅದನ್ನೇ ಮುಂದಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ನಿನ್ನನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿಬಿಡುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ತೊಂಬತ್ತೊಂಬತ್ತು ಭಾಗ ಅಪಕಾರ ಮಾಡಿ, ಒಂದೇ ಒಂದು ಭಾಗ ಘನವಾದ ಉಪಕಾರ ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟರೂ ಸಾಕು, ಪರಮಾತ್ಮನು ನಿನ್ನ ಅಪಕಾರಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಕ್ಷಮಿಸಿ ನಿನಗೊಲಿದುಬಿಡುತ್ತಾನೆ. ಭೂತಗಳ ಮೇಲೆ ಮನಸ್ಸಿಟ್ಟು ಭೂತವೇ ಆಗುತ್ತಿಯೋ, ಪರಮಾತ್ಮನ ಮೇಲೆ ಮನಸ್ಸಿಟ್ಟು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿಯೋ, ಆಯ್ಕೆ ನಿನ್ನದು” ಎಂದು ಪರಮಹಂಸರು ಮನಮುಟ್ಟಿ ಹೇಳಿದರು. “ಇನ್ನುಮುಂದೆ ನಾನು ಭೂತಗಳ ವ್ಯವಹಾರದಿಂದ ದೂರವಾಗುತ್ತೇನೆ, ಮಹಾರಾಜ್” ಎಂದು ನಿತ್ಯನಿರಂಜನರು ಮಾತುಕೊಟ್ಟರು.

ಒಮ್ಮೆ ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣರು ದಕ್ಷಿಣೇಶ್ವರದಲ್ಲಿ ನಿತ್ಯನಿರಂಜನರ ನಾಲಗೆಯ ಮೇಲೆ ದಿವ್ಯಮಂತ್ರವೊಂದನ್ನು ಬರೆದು, ಅದನ್ನು ಪುರಶ್ಚರಣ ಮಾಡುವಂತೆ ಆದೇಶಿಸಿದರು. ಮನೆಗೆ ಬಂದಮೇಲೂ ಆ ಮಂತ್ರವು ಅವರಲ್ಲಿ ಅವರ್ಣನೀಯವಾದ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿತು. ಇಡೀ ದೇಹವೇ ಮಂತ್ರೋಚ್ಚಾರಣೆಯಿಂದ ಅನುರಣಿತವಾಗುತ್ತಿರುವಂತೆ ತೋರಿತು. ನಿದ್ರೆ ಮಾಡುವುದೂ ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲಿ ಹುಚ್ಚನಾಗಿಬಿಡುತ್ತೇನೋ ಎನ್ನುವಷ್ಟು ಭೀತಿ ಅವರನ್ನು ಆವರಿಸಿಕೊಂಡಿತು. ಮೂರು ದಿನಗಳ ಬಳಿಕ ದಕ್ಷಿಣೇಶ್ವರಕ್ಕೆ ಅವರು ಓಡೋಡಿ ಹೋದರು. “ಇದೇನು ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟಿರಿ, ಮಹಾರಾಜ್” ಎಂದು ತಮ್ಮ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಅರಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಆಗ ಪರಮಹಂಸರು ಮುಗುಳ್ಳುಗುತ್ತ, “ಅದು ಅವಿಚ್ಛಿನ್ನವೂ ಅಪ್ರಯತ್ನಪೂರ್ವಕವೂ ಆದ ‘ಅಜಪ ಜಪ’ವಪ್ಪಾ. ಅದಕ್ಕೆ ಅಂಜಬೇಕಾದುದೇನೂ ಇಲ್ಲ” ಎಂದು ಆ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆತ್ತಿಕೊಂಡರು.

ರೌದ್ರಾವತಾರಿ : “ಗುರುನಿಂದೆ ಮಾಡಿದವನ ತಲೆಯನ್ನು ಕಡಿದುಹಾಕು; ಇಲ್ಲವೇ ಆ ಜಾಗವನ್ನಾದರೂ ತೊರೆದುಬಿಡು” ಎಂದು ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ಹೇಳುತ್ತವೆ. ನಿತ್ಯನಿರಂಜನರೊಮ್ಮೆ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ ದಕ್ಷಿಣೇಶ್ವರದತ್ತ ಬರುತ್ತಿರುವಾಗ ಕೆಲವು ಪ್ರಯಾಣಿಕರು ಪರಮಹಂಸರನ್ನು ಕುರಿತು, “ಅವನು ತ್ಯಾಗಿಯಲ್ಲ, ಎಲ್ಲ ಸುಖಭೋಗಗಳೂ ಅವನಿಗೆ ಬೇಕು, ಅವನೊಬ್ಬ ಆಷಾಢಭೂತಿ, ಶಾಲೆಯ ಮುಗ್ಧ ಮಕ್ಕಳೇ ಅವನ ಶಿಷ್ಯರು” ಎಂದು ಮನಬಂದಂತೆ ನಿಂದಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಗ ನಿತ್ಯನಿರಂಜನರು, “ಸಾಕು, ಬಾಯಿ ಮುಚ್ಚಿ, ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಪರಿಣಾಮ ನೆಟ್ಟಗಾಗುವುದಿಲ್ಲ” ಎಂದು ಗದರಿಸಿದರು. ಅದನ್ನು ಕಿವಿಗೆ ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳದಿದ್ದಾಗ, ದೋಣಿಯನ್ನೇ ಅಲ್ಲೋಲಕಲ್ಲೋಲಗೊಳಿಸುತ್ತ, “ನಿಮ್ಮನ್ನೆಲ್ಲ ಜಲಸಮಾಧಿ ಮಾಡಿಬಿಡುತ್ತೇನೆ” ಎಂದು ರೌದ್ರಾವತಾರಿಯಾಗಿ ಗರ್ಜಿಸಿದರು. ಆಗ ಅವರೆಲ್ಲ ಗಡಗಡನೆ ನಡುಗುತ್ತ, “ನಮ್ಮದು ತಪ್ಪಾಯಿತಣ್ಣಾ, ಕಾಪಾಡು” ಎಂದು ಶರಣಾಗತರಾದರು. ವಿಷಯ ತಿಳಿದಾಗ ಪರಮಹಂಸರು, “ಅಲ್ಲರ ಮಾತನ್ನು ಉಪೇಕ್ಷಿಸಬೇಕಪ್ಪಾ, ಕೋಪವೆಂಬುದು ದೊಡ್ಡ ಪಾತಕ, ನಿರಪರಾಧಿಗಳೂ ಆಗ ಪ್ರಾಣ ತೆರಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು, ಅಲ್ಲವೇ” ಎಂದು ತಿದ್ದಿದರು.

ತಮ್ಮ ತಾಯಿಯ ಸಂರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ನಿತ್ಯನಿರಂಜನರು ಮುರ್ಷಿದಾಬಾದ್ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಉದ್ಯೋಗವೊಂದನ್ನು ಕೈಗೊಂಡರು. ಹೀಗೆಯೆ ಇರುವಲ್ಲಿ ಒಂದುದಿನ ಪರಮಹಂಸರು ಭಕ್ತರ ಮುಂದೆ, “ನಿರಂಜನ, ಇಲ್ಲಿ ಬಾರಪ್ಪಾ, ಈ ತಿಂಡಿತಿರ್ಥಗಳನ್ನು ನಾನು ನಿನಗೆ ತಿನ್ನಿಸುವುದು ಯಾವಾಗ, ನನ್ನ ಜನ್ಮವನ್ನು ಸಾರ್ಥಕಪಡಿಸಲು ನೀನು ಮಾನವರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿ ಬಂದೆಯಲ್ಲವೆ” ಎಂದು ಕಣ್ಣೀರ್ಪಯತೊಡಗಿದರು. ಆ ದೃಶ್ಯವನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ

ಭಕ್ತರೂ ಕಂಬನಿಮಿಡಿದರು. ಪರಮಹಂಸರ ಹೃದಯಾಂತರಾಳದ ಆ ಮೊರೆ ನಿರಂಜನರನ್ನು ತಟ್ಟಿತೋ ಎಂಬಂತೆ, ಅವರು ತಮ್ಮ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ರಾಜೀನಾಮೆಯಿತ್ತು, ಕೊಲ್ಕತಾಗೆ ಮರಳಬಂದರು. “ಮಹಾರಾಜ್, ಇಷ್ಟು ದಿನವೂ ನಾನು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಅರಿತುಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ, ಈಗ ಅರ್ಥವಾಯಿತು” ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತ ತಮ್ಮನ್ನು ಆ ಸದ್ಗುರುವಿಗೆ ಸಮರ್ಪಿಸಿಕೊಂಡರು.

ಪರಮಹಂಸರ ಕಾವಲುಗಾರ : ಪರಮಹಂಸರು ಕ್ಯಾನ್ಸರ್ ವ್ಯಾಧಿಗೆ ತುತ್ತಾದ ಬಳಿಕ ದಕ್ಷಿಣೇಶ್ವರದಿಂದ ಕಾಶೀಪುರದ ತೋಟದ ಮನೆಗೆ ಸ್ಥಳಾಂತರಗೊಂಡರು. ಆ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಅವರು ಗುರುತು ಸಿಗದಷ್ಟು ನಿತ್ರಾಣರಾಗಿಬಿಟ್ಟರು. ಆ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ನಿತ್ಯನಿರಂಜನರು ಕಾಯೇನ ವಾಚಾ ಮನಸಾ ಆ ಸದ್ಗುರುವಿನ ಸೇವೆ ಮಾಡಿ ಕೃತಾರ್ಥರಾದರು. “ಮೊದಲು ನಾನು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಿದ್ದೆನಷ್ಟೆ; ಆದರೆ ಈಗ ನೀವಿಲ್ಲದೆ ಬದುಕಿರಲಾರೆ” ಎಂದು ಸಂಕಟಪಟ್ಟುಕೊಂಡರು. ಪರಮಹಂಸರಿಗೆ ವಿಶ್ರಾಂತಿಯ ಆವಶ್ಯಕತೆ ಇದ್ದುದರಿಂದ ದರ್ಶನಕ್ಕಾಗಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಭಕ್ತರನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುವ ಅಗತ್ಯವೂ ಇತ್ತು. “ಈ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಯಾರು ನನ್ನ ದರ್ಶನ ಪಡೆಯುತ್ತಾರೋ ಅವರು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿಯೂ ಜೀವನ್ಮುಕ್ತರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಅದರಿಂದ ನನ್ನ ಜೀವಿತಾವಧಿಯು ಮೊಟಕಾಗುವುದಂತೂ ಖಂಡಿತ” ಎಂದು ಪರಮಹಂಸರು ತಿಳಿಸಿದರು.

ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ನಿತ್ಯನಿರಂಜನರು ತಲೆಗೊಂದು ರುಮಾಲು ಬಿಗಿದು, ಕೈಲೊಂದು ಕೋಲು ಹಿಡಿದು, ಸದ್ಗುರುವಿನ ಕೊಠಡಿಯ ದ್ವಾರಪಾಲಕನಾಗಿ ನಿಂತುಬಿಟ್ಟರು. ಧೈರ್ಯವಂತರೂ ದಷ್ಟಪುಷ್ಟರೂ ಆಗಿದ್ದ ಅವರಿಗೆ ಆ ಕಾಯಕ ಹೇಳಿಮಾಡಿಸಿದಂತಿತ್ತು. ಮನಸೋ ಇಚ್ಛೆ ಜನರು ಬಂದು ಪರಮಹಂಸರ ಕೋಣೆಗೆ ನುಗ್ಗದಂತೆ ಹಗಲೆನ್ನದೆ ಇರುಳೆನ್ನದೆ ಕಾಯತೊಡಗಿದರು. ಅದೊಂದು ಕಹಿರ್ತವ್ಯವಾಗಿ ತನ್ಮೂಲಕ ನಿತ್ಯನಿರಂಜನರು ಕೆಲವರ ಕೋಪಕ್ಕೂ ಕೆಲವರ ತಿರಸ್ಕಾರಕ್ಕೂ ಗುರಿಯಾದರು. ಆ ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಪರಮಹಂಸರು ನಿತ್ಯನಿರಂಜನರಿಗೆ ಕಾವಿರುದ್ರಾಕ್ಷಿಗಳನ್ನಿತ್ತು ಹರಸಿದರು.

ಪರಮಹಂಸರು ಮಹಾಸಮಾಧಿಯನ್ನು ಸೇರಿದ ಬಳಿಕ ನಿತ್ಯನಿರಂಜನರು ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತವಾಗಿ ತುರಿಯಾಶ್ರಮವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ವಿವೇಕಾನಂದರಿಂದಲೇ ‘ನಿರಂಜನಾನಂದ’ ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡರು (೧೮೮೬). ವರಾಹನಗರದ ಮಠದಲ್ಲಿರುತ್ತಾ ಉಪವಾಸ ವನವಾಸಗಳನ್ನು ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ ತಪೋಮಯ ಜೀವನವನ್ನು ನಡೆಸಿದರು. ಮಧುಕರೀಭಿಕ್ಷೆಯಿಂದ ಬೇಡಿ ತಂದುದನ್ನು ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣರಿಗೆ ಸಮರ್ಪಿಸಿ, ಬಳಿಕ ತಾವು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ಕಾಲಯಾಪನೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಆ ಸದ್ಗುರುವಿಗೆ ಶರಣಾದರೆ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಿಂತರಾಗಿದ್ದುಬಿಡಬಹುದು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ನಿರಂಜನಾನಂದರೊಂದು ಆದರ್ಶವೆಂಬಂತಿದ್ದರು. ಶ್ರೀಮಾತೆಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ಅಷ್ಟೆ, ಅವರಿಗೆ ಅಪಾರವಾದ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿತ್ತು. “ಅವರ ಕೃಪಾಶೀರ್ವಾದಗಳು ಲಭ್ಯವಾದರೆ ಸಾಕು, ನಾನು ಏನನ್ನು ಬೇಕಾದರೂ ಸಾಧಿಸಬಲ್ಲೆ” ಎಂದು ಅಭಿಮಾನ ಪಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಪರಮಹಂಸರು ಮುಕ್ತರಾದ ತರುವಾಯ ಶ್ರೀಮಾತೆಯ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಹಿರಿಮೆಯನ್ನು ತಮ್ಮ ಬೋಧನೆಯಿಂದ ಅನಾವರಣಗೊಳಿಸಿದವರಲ್ಲಿ ನಿರಂಜನಾನಂದರು ಪ್ರಮುಖರು. “ನಿರಂಜನನದು ಹೋರಾಟದ ಸ್ವಭಾವ; ಆದರೆ ಅವನಿಗೆ ಶ್ರೀಮಾತೆಯ ಮೇಲೆ ಅಪಾರವಾದ ಭಕ್ತಿಯಿರುವುದರಿಂದ ಅವನ ಎಲ್ಲ ವಿಚಿತ್ರ ವರ್ತನೆಗಳನ್ನೂ ನಾನು ಸಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲೆ” ಎಂಬ ವಿವೇಕಾನಂದರ ಮಾತನ್ನು ಈ ಸಂದರ್ಭಕ್ಕೆ ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ವಜ್ರಾದಪಿ ಕತೋರಾಣಿ ಮೃದೂನಿ ಕುಸುಮಾದಪಿ : ನಿರಂಜನಾನಂದರು ಒಮ್ಮೆ ವಜ್ರಕ್ಕಿಂತ ಕಠಿಣವೆಂಬಂತೆ ತೋರಿದರೆ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಕುಸುಮಕೋಮಲರಾಗಿಬಿಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಮಹಾತ್ಮರ ಸ್ವಭಾವವೇ ಹಾಗೆ, ನಿಖರವಾಗಿ ಅಳೆಯಲಾಗದು. ಒಂದು ದಿನ ನಿರಂಜನಾನಂದರು ಪರಮಹಂಸರ ಪೂಜೆಗೆಂದು ಸಿಹಿತಿಂಡಿಯ ಪೊಟ್ಟಣವನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದು ನಡೆದು ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಅದೇ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಬಡಮಹಿಳೆಯೊಬ್ಬಳು ತನ್ನ ಕಂದನನ್ನು ಕಂಕುಳಲ್ಲಿರುಕಿಕೊಂಡು ಸಾಗಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದಳು. ಮಗುವಿನ ಕಣ್ಣು ಆ ಸಿಹಿತಿಂಡಿಯ ಪೊಟ್ಟಣದ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದಿತು. ಒಡನೆಯೆ, “ಅಮ್ಮಾ, ನನಗೆ ಸಿಹಿತಿಂಡಿ ಬೇಕು” ಎಂದು ಅಳತೊಡಗಿತು. ಎಷ್ಟು ಸಂತೈಸಿದರೂ ಅದರ ಅಳುವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಲಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅದನ್ನು ಕಂಡ ನಿರಂಜನಾನಂದರ ಮನಸ್ಸು ಕರಗಿತು. “ಅಳಬೇಡ, ತೆಗೆದುಕೋ, ತಿನ್ನು” ಎಂದು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಕೈಗಿತ್ತರು. ಆಗ ಆ ತಾಯಿಯು, “ಇದೇನು ಸ್ವಾಮಿ, ನೀವು ದೇವರ ಪೂಜೆಗೆ ಒಯ್ಯುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಹೀಗೆ ಮುಕ್ಕಾಗಿರುವುದೇ” ಎಂದು ಅನುನಯದಿಂದ ಹೇಳಿದಳು. ಆಗ ನಿರಂಜನಾನಂದರು, “ಈ ಮಗುವು ತಿಂದರೆ ದೇವರೇ ತಿಂದ ಹಾಗೆ, ಕಳವಳ ಪಡಬೇಡ, ಸುಮ್ಮನಿರು” ಎಂದು ಸಮಾಧಾನ ಹೇಳಿದರು. ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಅಂಗಡಿಗೆ ಹೋಗಿ ಬೇರೆಯೇ ಸಿಹಿಯನ್ನು ಕೊಂಡುತಂದರು.

ಲೋಕಸಂಗ್ರಹಕ್ಕಾಗಿ ಲೋಕಸಂಚಾರ : ನಿರಂಜನಾನಂದರು ಲೋಕಹಿತಾರ್ಥವಾಗಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಲೋಕಸಂಚಾರ ಮಾಡಿದರು. ದೇವಘರ್, ವಾರಾಣಸಿ, ಪ್ರಯಾಗ ಮುಂತಾದ ಕ್ಷೇತ್ರದರ್ಶನದ ಬಳಿಕ ಶ್ರೀಲಂಕೆಗೆ ಪಯಣ ಬೆಳೆಸಿದರು. ಅಲ್ಲಿ ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣರ ಸಾಧನೆ, ಬೋಧನೆಗಳನ್ನು ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡಿದರು. ಬಳಿಕ ರಾಯಪುರ, ಅಲ್ಲೋರಾ, ವಾರಾಣಸಿಗಳತ್ತ ಸಾಗಿಬಂದರು. ರಾಯಪುರದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಸೂರಜ್ ರಾವ್ ಎಂಬ ಸೈನಿಕರೊಬ್ಬರು ನಿರಂಜನಾನಂದರ ಉಪದೇಶಗಳಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತರಾದರು. ತರುವಾಯದಲ್ಲಿ ಅವರು ತಮ್ಮ ಉದ್ಯೋಗವನ್ನು ತೊರೆದು, ವಿವೇಕಾನಂದರಿಂದ ದೀಕ್ಷೆ ಪಡೆದು, ಸ್ವಾಮಿ ನಿಶ್ಚಯಾನಂದರೆಂದು ವಿಖ್ಯಾತರಾದರು.

ಜೀವನಸಂಧ್ಯಾ : ತೀವ್ರವಾದ ತಪಶ್ಚರ್ಯೆಯಿಂದ ನಿರಂಜನಾನಂದರ ಗಟ್ಟಿಮುಟ್ಟಾದ ಶರೀರವು ಸೊರಗಿಹೋಯಿತು. ಕೆಲವು ಕಾಲ ಅವರು ಆಮಶಂಕೆಯಿಂದ ಸಂಕಟಪಟ್ಟರು. ಕೊಲ್ಕತಾಗಿಂತ ಹರಿದ್ವಾರದ ವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿದ್ದರೆ ಆರೋಗ್ಯ ಸುಧಾರಣೆಯಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬ ವಿಚಾರದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಅತ್ತ ಪಯಣ ಬೆಳೆಸಿದರು. ಪಯಣಕ್ಕೆ ಮುನ್ನ ಅವರು ಶ್ರೀಮಾತೆಯವರ ಆಶೀರ್ವಾದ ಪಡೆಯಲು ಹೋದರು. “ಅಮ್ಮಾ, ಈ ದಿನ ನೀವೇ ಮಾಡಿದ ಅಡುಗೆಯನ್ನು ನೀವೇ ನನಗೆ ತಿನ್ನಿಸಬೇಕು” ಎಂದು ಹಠಹಿಡಿದು ಬೇಡಿಕೊಂಡು ಅದನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಿಕೊಂಡರು. ಆಮೇಲೆ ಅವರ ಪಾದಗಳ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು ಕಣ್ಣೀರಿನಿಂದಲೇ ಅವುಗಳನ್ನು ತೊಳೆದುಬಿಟ್ಟರು. “ಇದು ಹರಿದ್ವಾರಕ್ಕಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಸದ್ಗುರುವನ್ನು ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುವ ಪೂರ್ವಭಾವಿ ಪಯಣ” ಎಂಬುದನ್ನು ಆ ತಾಯಿ-ಮಕ್ಕಳ ಅಗಲುವಿಕೆ ಸೂಚಿಸುತ್ತಿತ್ತು.

ನಿರಂಜನಾನಂದರು ತಮ್ಮ ಬಾಳಪಯಣವನ್ನು ಏಕಾಂಗಿಯಾಗಿಯೇ ಕೊನೆಗೊಳಿಸಬೇಕೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿ, ಹರಿದ್ವಾರದ ಗಂಗಾತೀರದಲ್ಲಿ ನೆಲೆನಿಂತುಬಿಟ್ಟರು. “ನಾನು ಶಾಂತಿಯಿಂದ ಕೊನೆಯುಸಿರೆಳೆಯಲು ಅವಕಾಶ ಮಾಡಿಕೊಡಿ” ಎಂದು ಎಲ್ಲರ ಸೇವೆಗಳನ್ನೂ ನಿರಾಕರಿಸಿಬಿಟ್ಟರು. ೧೯೦೪, ಎಪ್ರಿಲ್ ೯ ರಂದು ಆ ಧೀರ ಸಂನ್ಯಾಸಿಯು ಸದ್ಗುರುವಿನ ಸ್ಮರಣೆ ಮಾಡುತ್ತಲೇ ಇಹಲೋಕದಿಂದ ಕಣ್ಮರೆಯಾಗಿಬಿಟ್ಟರು.

ಹಿತೋಪದೇಶ : ನಿರಂಜನಾನಂದರ ಜೀವನಗಾಥೆಯನ್ನು ಮೆಲುಕು ಹಾಕಿದರೆ ಸಾಕು, ಹಿತೋಪದೇಶಗಳು ತಾವಾಗಿಯೇ ಮೈದೋರುತ್ತವೆ: (೧) ಲೋಕೋಪಕಾರಪರಾಯಣತೆ ಬದುಕಿನ ಶ್ರೇಷ್ಠಮೌಲ್ಯಗಳಲ್ಲೊಂದು. ಪರಹಿತ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಒತ್ತೆಯಿಟ್ಟು ಮಾಡುವುದಕ್ಕೂ ಹಿಂಜರಿಯಬಾರದು. (೨) ಸತ್ಯಸಂಧತೆಯೆಂಬುದು ಪರಮಾತ್ಮನ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಕ್ಕಿರುವ ಪ್ರಮುಖ ಯೋಗ್ಯತೆಗಳಲ್ಲೊಂದು. ಅದರ ಜೊತೆಗೆ ಸರಳತೆ, ಶುದ್ಧತೆ, ನಿರ್ಭಯತೆ, ಆತ್ಮವಿಶ್ವಾಸ, ವೈರಾಗ್ಯ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. (೩) ಪ್ರೇಮಭಕ್ತಿಗಳಿಂದ ಸದ್ಗುರುವಿನ ಆರೈಕೆ ಮಾಡುವುದೆಂದರೆ ಅದು ಪರಮಾತ್ಮನ ಸೇವೆಗಿಂತ ಬೇರೆಯಲ್ಲ. (೪) ಅಧಿಕಾರವಾಣಿಯಿಂದ ಮಾತನಾಡ ಬಯಸುವವರು ತಮ್ಮ ಮಾತು, ಮನಸ್ಸುಗಳ ಏಕರೂಪತೆಯನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. (೫) ಲೋಕಸೇವೆಗೆ ಸಮರ್ಪಿತರಾದವರು ತಮ್ಮ ದೇಹಾರೋಗ್ಯವನ್ನು ಕಡೆಗಣಿಸಬಾರದು.

(ಮೂಲ: ಮಹೇಂದ್ರನಾಥ ಗುಪ್ತ ; ಅನುವಾದ: ಎಸ್. ಜಿ. ಗೋವಿಂದರಾಜ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್ಯ ; ಪ್ರಕಟನೆ : ೧೯೨೫)

ಅವತರಣಿಕೆಯಿಂದ

ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮವು ಅಳಿದು, ಅಧರ್ಮಗಳು ಪ್ರಬಲವಾಗುತ್ತ ಬರಲಾಗಿ, ಕರುಣಾಸಾಗರನಾದ ಜಗದೀಶ್ವರನು, “ಅಯ್ಯೋ! ನಾನು ದೇಶಕಾಲ ವ್ಯವಹಾರಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಒಂದೊಂದು ಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಸದಾಚಾರ್ಯರ ಮೂಲಕ ಧರ್ಮೋಪದೇಶವನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ, ಎಲ್ಲರೂ ನನ್ನೆಡೆಗೆ ಬರುವುದಕ್ಕೆ ಹಾದಿಯನ್ನು ತೋರಿದ್ದರೂ, ಇವರು ಕಲಿಪ್ರಾಚುರ್ಯದಿಂದ ಅಜ್ಞಾನಾಂಧಕಾರದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ಮುಂದರಿಯದೆ, ಸುಮ್ಮನೆ ದುರಾಚರಣೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ವಾದವಿವಾದಗಳಲ್ಲಿಯೂ ತೊಳಲಿ ಕೆಂಗಡುತ್ತಿರುವರಲ್ಲ, ಈ ಒಂದೊಂದು ಮತದಲ್ಲಿಯೂ ಸಾರವಾದುದಾವುದು? ಎಂಬುದನ್ನು ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಇವರಿಗೆ ಉಪದೇಶಿಸದಿದ್ದರೆ ಮಹದನರ್ಥವುಂಟಾದೀತು” ಎಂದು ಮರುಗಿ, ಕ್ರಿಸ್ತಾಬ್ದ ೧೮೩೬ ರಲ್ಲಿ ವಂಗದೇಶದೊಳಗೆ ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣ ಪರಮಹಂಸರ ರೂಪದಿಂದ ಅವತಾರಮಾಡಿದನು.... ಈ ಮಹಾಮಹಿಮರು ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಯೋಗಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆದು, ಈ ಭರತಖಂಡದೊಳಗೆ ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿರುವ ಶೈವ, ವೈಷ್ಣವ, ಶಾಕ್ತ ಮುಂತಾದ ವೈದಿಕಮತಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಕ್ರಿಸ್ತ, ಮಹಮ್ಮದ ಮುಂತಾದ ಇತರ ಮತಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಆಯಾ ಮತದವರ ಸಂಪ್ರದಾಯಾನುಸಾರವಾಗಿಯೇ ಸಾಧನೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ, ಎಲ್ಲ ಮತಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಏಕಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಮಾಡಿದರು... ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಈ ಅವತಾರಪುರುಷರು ಮತವಿಚಾರವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿ, ದುರಭಿಮಾನದಿಂದ ಅನ್ಯಮತೀಯರನ್ನು ದೂರುವುದು ತಪ್ಪು ಎಂದು ತಿಳಿಸಿ, ಒಬ್ಬೊಬ್ಬನೂ ಅವನವನ ಮತದಲ್ಲಿಯೇ ಅವನವನ ಇಷ್ಟದೇವತೆಯನ್ನು ಭಜಿಸುತ್ತ ತನ್ನೂಲಕ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕರಿಸಬಹುದು, ಎಂದು ಒತ್ತಿಹೇಳಿ, ಸಕಲ ಮತಧರ್ಮಗಳಿಗೂ ಐಕಂತ್ಯವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿ, ಜನರಲ್ಲಿ ಮತವ್ಯಾಜದಿಂದ ದ್ವೇಷಾಸೂಯೆಗಳುಂಟಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಅಷ್ಟು ಮಾತ್ರವೂ ಕಾರಣವಿಲ್ಲವೆಂದು ವಿಶದಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ.